اهتمام مرحوم مجلسی در ذکر اختلاف نسخ در بحارالانوار

الآن چیزی که در ذهنم هست را عرض می‌کنم. اگر کلمه‌ی «علمه» نباشد. همانطوری که مرحوم مجلسی فرمودند. ایشان طبق نسخه‌ای که نزد خودشان بوده است، فرموده‌اند: «ولم يغب عن شئ فيعلم بحيثية أي لم يغب عن شئ من حيث العلم حتى يعلم أنه ذوحيث»[1].

شاگرد: ایشان از عیون نقل کرده است یا از توحید؟

استاد: ظاهرش این است که از عیون نقل کرده است. اولش که هر دو را دارد. علامت «ید» یعنی توحید. «ن» یعنی عیون. حدیث دوم است که هم از عیون نقل شده است و هم از توحید. این را از هر دو نقل کرده‌اند. ولی اینکه خطبه را از نسخه‌ی عیون گرفته‌اند، ببینم «کیفیته» دارد یا نه؟ «بکیفیة»، «بعینیة» دارد.

شاگرد ۲: خطبه را از هر دو گرفته‌اند. «عن شیء» را از یکی گرفته‌اند و «بحیثیة» را از دیگری گرفته‌اند. معلوم است که ادغام شده است.

استاد: خیر؛ احتمال دیگر این است که نسخه‌ای از عیون که در دست ایشان بوده است، «کیفیته» نداشته است. ناسخ‌هایی که می‌نوشتند، گاهی اشتباه می‌کردند. چون دندانه‌ها نزدیک هم است. «کیفیة» را «کیفیته» خوانده و یک دندانه اضافه کرده است. لذا ممکن است از نسخه‌ی عیون برداشته باشند و «کیفیة» بوده باشد و یا ممکن است از نسخه‌ی توحید برداشته باشند که «علمه» در نسخه‌ی توحید ایشان نبوده باشد. در بعض نسخ توحید ناسخ «علمه» را اضافه کرده است. اصلاً اشاره‌ای نمی‌کنند که در برخی از نسخه‌ها «علمه» هست. ای شاید مؤید حرف شما باشد که اصلاً از توحید برداشته باشند و در نسخه توحید ایشان «علمه» نبوده است. معموالً مرحوم مجلسی اشاره می‌کنند که «و فی بعض النسخ کذا». تا اینجایی که من دیدم، اشاره نکرده‌اند.

شاگرد: وقتی ایشان می‌خواهد از دو کتاب نقل بکند اگر دو نسخه مغایر باشند، حتماً ذکر می‌کنند؟

استاد: بله؛ بنای ایشان بر این است. بعضی از وقت‌ها هم برخی از بحث‌ها را بسیار راحت می‌کند. یعنی مرحوم مجلسی تا یک نسخه‌ی دیگری را می‌گوید، می‌بینید که بحث حل شد. خیلی وقت‌ها که مشکل دارد، می‌بینید با نسخه‌ی دیگر کاملاً واضح می‌شود. خدا رحمت کند مرحوم آقای کازرونی را! با ملاحتی که حرف زدنشان داشت، می‌فرمودند من مکاسب می‌گفتم؛ به تعبیری ایشان متاجر. می‌فرمودند: برای جدهای متاجر می‌گفتم، یکی از آن‌ها هم مرحوم آسید علی مدرس بودند که الآن در شیخان مدفون هستند. می‌گفتند شب عبارت مرحوم شیخ مرتضی را مطالعه می‌کردم، اما خودم را کشتم حل نشد. با یک حال یاسی به درس آمدم. رسم ایشان این بود که اول عبارت را کامل می‌خواندند و بعد توضیح می‌دادند و دوباره کامل تطبیق می‌دادند. به خواندن عبارت تماماً، توضیح دادن و بعد تطبیق دادن ملتزم بودند. می‌گفتند: شروع به خواندن عبارت متاجر کردم. همین ابتدا

که شروع به خواندن کردم، نسخه‌ی سید علیرضا با نسخه‌ی من فرق داشت. گفت آقا این عبارت که اینطور نیست، عبارت به این صورت است! من نمی‌توانم ادای اشان را در بیاورم. فرمودند: عه! همه چیز تمام شد! عبارت به این سادگی و مطلب واضح، اما نسخه‌ی اشان خراب بوده است. لذا در علم طلبگی باید خیلی دقت کرد.

ما یک هم بحثی داشتیم. خدا رحمتشان کند از دنیا رفتند. اشان می‌گفتند: تو که فوری در کتاب دست می‌بری! خُب، چاره‌ای نیست. وقتی ان‌سخ کتابی نوشته است، اینطور نیست که آن ان‌سخ معصوم بوده باشد. اول وقتی گیر می‌کنیم باید هی برویم و برگردیم که آیا مسامحه‌ای، تغییری یا سقطی در آن شده یا نشده است؟ اینکه در کتاب دست بردن نیست. عاشق کتابتان نباشید. استاد دیگری می‌فرمودند: این قدر عاشق کتابتان نباشید. من که می‌گویم تصحیح کنید در آن دست ببرید و تصحیح کنید!

شاگرد: در آخر خود مرحوم مجلسی توضیح داده‌اند که در توحید دارد: «لم یغب عن علمه».

استاد: بله، درست است. جزاکم اللّه خیرا. «و فی التوحید لم یغب عن علمه شیء». ببینید تذکر داده‌اند! رسم اشان این است. من نخوانده بودم.

---

[1]. علامه‌ی مجلسی، بحار الأنوار (چاپ مؤسسة‌الوفاء)، ج ۴، ص ۲۲۴.

بازبینی #1
ایجاد شده 22 ژوئیه 2024 15:15:00 توسط ... .
به روزرسانی شده 22 ژوئیه 2024 15:55:44 توسط ... .